Etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö 20.11.2025 Kela/12372/2025

Kansaneläkelaitoksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan sosiaali-ja terveysvaliokunta on pyytänyt Kansaneläkelaitokselta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 150/2025).

Kansaneläkelaitoksen lausunto

Kansaneläkelaitos kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Sairausvakuutuslakiin esitetään muutettavaksi erityisraskausrahaa koskevaa säännöstä siltä osin, kuin kyse on erityisraskausrahaan oikeuttavista työtehtäviin tai työolosuhteisiin liittyvistä vaaraa aiheuttavista tekijöistä. Lisäksi esitetään mahdollisuutta maksaa erityisraskausraha osittaisena. Kela pitää uudistuksen tavoitteita hyvänä. Uudistuksen myötä sairausvakuutuslaki sekä sen täytäntöönpanoasetus vastaavat paremmin raskaussuojeludirektiivin sekä raskaussuojeluasetuksen sisältöä. Erityisraskausraha turvaa siten jatkossa kattavammin työntekijän toimeentuloa työntekijän joutuessa jäämään työstään pois erilaisten raskaudelle vaaraa aiheuttavien tekijöiden vuoksi. Osittainen erityisraskausraha taas turvaa asiakkaan toimeentuloa aikana, jolloin hän ei vaaratekijän vuoksi voi työskennellä kokoaikaisesti ja kannustaa pysymään työelämässä siltä osin, kuin se on turvallista raskaudelle.

Esitetyn muutoksen myötä erityisraskausrahaan oikeuttavien vaaratekijöiden luetteloa laajennetaan vastaamaan raskaussuojeluasetusta. Vaaraa aiheuttavien tekijöiden luettelon laajentaminen on Kelan näkemyksen mukaan merkittävä muutos nykyiseen erityisraskausrahaan. Erityisen ongelmallisena toimeenpanon kannalta Kela näkee varsinkin sellaiset raskaussuojeluasetuksessa mainitut vaaratekijät, joista on joko vain vähäisesti tai ei lainkaan tieteellisesti todistettua tutkimusnäyttöä vaaraa aiheuttavana tekijänä sikiölle tai raskaana olevalle henkilölle. Esimerkiksi liikkeet, asennot, liikkuminen sekä henkinen ja fyysinen väsymys ovat sellaisia tekijöitä, joiden osalta ei ole käytettävissä tarkkoja ja objektiivisesti mitattavissa olevia raja-arvoja eikä myöskään tunnusmerkkejä siitä, milloin kyseinen tekijä voisi aiheuttaa vaaraa raskaana olevalle työntekijälle tai sikiölle. Varsin suuri osa työtehtävistä sisältää tällaisia tekijöitä ja siten erityisraskausrahan edellytysten täyttymisen arvioiminen tuo merkittävän haasteen Kelalle, kun tutkimusnäyttö on vähäistä tai sitä ei ole lainkaan.

Kaikkien raskaana olevien työntekijöiden työssä voi ilmetä edellä mainittuja erityisraskausrahaan oikeuttavia vaaratekijöitä kuten liikkuminen sekä henkinen ja fyysinen väsymys, jos näille tekijöille ei aseteta tarkempia kriteerejä. Jos erityisraskausrahaan oikeuttavat tekijät säädetään liian laajaksi, on riskinä, että kaikille raskaava oleville muodostuu oikeus erityisraskausrahaan työolosuhteiden tosiasiallisesta vaarallisuudesta riippumatta. Esityksessä on säilytetty ja korostettu työnantajan työsuojeluvelvollisuuden ensisijaisuutta erityisraskausrahaan nähden, mutta Kela ei kuitenkaan voi luotettavasti selvittää onko työnantaja ensin pyrkinyt riittävällä tavalla selvittämään vaaratekijän rajoittamista ja työntekijän muihin työtehtäviin siirtämistä.

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi

FPA
PB 450, 00056 FPA
Telefon 020 634 11
fornamn.efternamn@fpa.fi

Nyt esitetyn muutoksen yhteydessä on tarkoitus muuttaa myös sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta annettua valtioneuvoston asetusta. Kela pitää hyvänä, että asetuksen ja erityisesti sitä koskevan muistion perusteluissa on hieman tarkemmin avattu mitä seikkoja Kela voi ottaa huomioon arvioidessaan uusien vaaratekijöiden aiheuttamaa riskiä. Muistiossa tulee paremmin esiin Kelan harkintavalta ja se, ettei pelkkä raskaussuojeluasetuksessa mainitun vaaratekijän ilmeneminen asiakkaan työssä pitäisi vielä oikeuttaa erityisraskausrahaan, mikäli vaaratekijä ei tosiasiallisesti aiheuta vaaraa raskaudelle. Kelan näkemyksen mukaan tarkemmat vaaratekijöiden arvioinnissa huomioon otettavat seikat, raja-arvot ja tunnusmerkit tulisi kuitenkin säätää suoraan lain tai asetuksen tasolla. Sairausvakuutuslakiin ja sen asetukseen tehtävät muutokset eivät ole uusien vaaratekijöiden osalta riittävän selkeitä eikä sairausvakuutuslain esitöiden perusteluissa ole selvitetty riittävästi lain konkreettista toimeenpanoa. Lain soveltamiskäytännön rakentaminen tulee jäämään Kelan ja muutoksenhakuasteiden tulkintakäytäntöjen varaan. Tarkempi sääntely turvaisi Kelan asiakkaiden oikeusturvaa ja ratkaisukäytäntö olisi asiakkaiden näkökulmasta ennalta-arvattavampaa sen lisäksi, että se varmistaisi lain toimeenpanon lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla. Lavea sääntely tulee aiheuttamaan Kelassa ja muutoksenhakuasteissa sellaisia hallinnollisia kustannuksia, jotka olisi voitu välttää.

Vaikutukset sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen

Kela nostaa esiin myös huolen esityksen vaikutuksista sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen kannalta. Esitetyllä muutoksella voi olla laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia seuraavien vuosien aikana, kun yhä useampi raskaana oleva työntekijä hakeutuu erityisraskausrahan piiriin. Muutos voi lisätä työvoimapulaa naispainotteisilla aloilla, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, varhaiskasvatuksessa sekä opetustoimessa. Lisäksi muutos voi vaikuttaa naisten työmarkkina-asemaan heikentävästi.

Esityksen taloudelliset vaikutukset Kelassa

Kelan arvion mukaan erityisraskausrahansaajien ja siten myös etuusmenojen määrä tulee muutoksen myötä nousemaan huomattavasti. Esitetty muutos tulee aiheuttamaan lain voimaan tuloa seuraavien vuosien aikana hallinnollisia lisäkustannuksia Kelassa, jotka jäävät pysyviksi. Kela tulee tarvitsemaan enemmän asiantuntijalääkäreitä sekä etuuskäsittelijöitä, joiden lopullinen määrä riippuu etuuden toteutuvista hakijamäärämuutoksista. Vaaratekijöiden listauksen avoimuus aiheuttaa myös rajoitteita etuuden automatisaatiomahdollisuuksille Kelassa. Esitetyn muutoksen voidaan arvioida lisäävän merkittävästi erityisraskausrahan toimeenpanon kustannuksia Kelassa.

Luovutuspäiväraha

Kela kannattaa ehdotettuja muutoksia. Muutokset selkeyttävät Kelan toimeenpanoa ja parantavat luovuttajien asemaa.

Johanna Aholainen — Osaamiskeskuksen päällikkö

Kiti Laitinen — Ryhmäpäällikkö